

მწყმესი

მე ვარ მწყმესი კეთილი: მწყმესმან კეთილმან სული თვისი დაჰსდგის ცხოვართათვის. (იოან. 10—11).

გპოვე ცხოვარი ჩემი წარწყმედული. ესრეთ იყოს სიხარული ცათა შინა, ერთისათვის ცოდვილსა. (ლუკ. 15—4).

ზოგვდით ჩემდა უოველნი მასურალნი და ტვირთ-მძიმენი და მე განგისვენო თქვენ. (მათ. 11—28).

№ 24

1883-1891

30 ლექსების.

გ ა ზ ე თ ი ს ფ ა ს ი :	
„მწყმესი“	„მწყმესი“ რუსული გამოცემით
12 თთვით . . . . . 6 მან.	12 თთვით . . . . . 6 მან.
6 — . . . . . 3 —	6 — . . . . . 4 —

ფულისა და წერილების გაზავნა შეიძლება ამ ადრესით: *გვ. Кавриана, В. редакция „Микелси“ и „Наставн“.*

ყველა სტატიები და კორექსონ დენციეი, რომელნიც იქნებიან დასაბეჭდავთ გამოგზავნილნი ვრცლად და გასაგებად უნდა იყვნენ ავტორთაგან სელ-მოწერილნი. სტატია, რომელიც არ დაიბეჭდება, სამი თვის განმავლობაში შეიძლება ავტორებს მათის ხარჯით უკანვე დაებრუნოს სტატიები მიიღებთან რუსულს ენაზე დაწერილნიც და თარგმნით დაიბეჭდებიან.

იმპერიის ეპარქიის სამღვდლოების დეპუტატთა კრება მ. ქუთაისში.

(დასასრული *)

4 ნოემბერს, საღამოს, კრების თავსჯდომარემ მ. გ. ცაგარეიშვილმა განუცხადა დეპუტატებს შემდეგი: „წარსულს წელსი მასწავლებლებმა მ. ფხაკაძემ და მ. ცაგარეიშვილმა სთხოვეს კრებას შესული ჯამაგირი დასაბინავენლად. კრებამ მათ უარი გამოუცხადა, მაგრამ სასწავლებლის სამმართველოს, წინააღმდეგ სამღვდლოებია დადგენილობია, მიუცია მათთვის ეს ფულები. ამ განცხადებამ დიდი ბაასი გამოიწვია დეპუტატთ შორის, რომელთაც ძალიან

საწყენად დაურჩათ სასწავლებლის სამმართველოს ასეთი განკარგულება. წარსულს წელსი დეპუტატებმა უარი უთხრეს ხსენებულ მასწავლებელთ იმ მოსაზრებით, რომ ეს მასწავლებელნი დიდი ხანია, რაც დაბინავენლნი არიან, და მასთან იიც მიიღეს დეპუტატებმა სახეში, რომ ეს მასწავლებელნი სამღვდლოებისაგან ჯამაგირზე 80 მ. მანეთს მეტს იღებენ წელიწადში. ჩვენის აზრით ეს საბუთები სრულიად საკმაო იყო, რომ კრებამ მათ უარი უთხრა. სამმართველოს კი სახეში არ მიუღია ესეები და დაუკმაყოფილება ხსენებული მასწავლებელნი. სასწავლებლის სამმართველოს ასეთი განკარგულება ისე საწყენად დაურჩათ დეპუტატებს, რომ მათ მოინდომეს მოეკლოთ ხსენ-

ბულ მასწავლებელთათვის ის 80 მან., რომელიც მათ სამღვდლოებისაგან ეძლევათ ყოველს წლობით. საქმე იქამდის მივიდა, რომ კენჭი უნდა ჩამოეტარებიათ, მაგრამ თავმჯდომარე, რომელმაც ასეთი აღიარებით აღძრა ამ საკნის შესახებ, წინააღმდეგი იყო დეპუტატების აზრისა. მან განაცხადა, რომ თუ მოვაკლებთ მომეტებულს 80 მანეთს, ყველა მაწავლებლებს მოვაკლოთ, რომელთაც ეს მომეტებული ფული ეძლევათო. მაგრამ კრება ამაზე არ დაეთანხმა თავმჯდომარეს და ზოგიერთ მოსახრებათა გამო ეს კითხვა დაუბოლოვებელი დარჩა.

ბ. მ. ფხაკაძე, დიდი ხანია, რაც სასწავლებლის სამმართველოში ასრულებს გადამწერის თანამდებობას. ამ თანამდებობას ასრულებს იგი სასწავლებლის ნამყოფ ზედამხედველის იაკ. ფხაკაძის დროიდან დღემდე და მუდამ სამღვდლოებსა ჯამაგირის მომატებას სთხოვს და ამბობს, რომ ეს თანამდებობა ძალიან ძნელიაო. მაგრამ გასაკვირი ის არის, რომ ამავე დროს ბ. ფხაკაძე არის გამგე სასწავლებლის წიკთსაცავისა, როდესაც შეიძლება, რომ ეს მოვალეობა დაეთმო მას სხვა პირისათვის, რომელსაც უფრო თავისუფალი დრო აქვს.

ჩვენის აზრით, სასწავლებლის სამმართველოში გადამწერის თანამდებობა არ უნდა მიეცეს სასწავლებლის არც ერთ მასწავლებელს, არამედ ამ თანამდებობაზედ უნდა მოწვეულ იქნეს სულ გარეშე პირი. ასეთი პირის შოვნა არც საძნელო იქნება, რადგან დღეს ბევრი არიან, რომელთაც მშვენიერი წერა იციან და რც-და-ხუთი მანეთიც საკმაოა თთვეში ჯამაგირად ამ თანამდებობისათვის. ხშირად ვხედავთ, რომ ეს გადამწერი, როცა ისინი მასწავლებლებთან არიან, ახდენენ სასწავლებელში განხეთქილებას და უსიამოვნებას მასწავლებელთ და ზედამხედველთ შორის. უამისობაც არ შეიძლება, რადგან ზოგიერთი ქვეშევრდომი, თავის ბუნების სისუსტისა გამო, ყოველთვის ცდილობს ასიამოვნოს თავის უფროსს, რომ ამით თავი შეიკავოს თავის ადგილზე, რადგან ზოგჯერ თავის თავის იმედი არა აქვს.

ნურაინ ნუ იფიქრებს, რომ ჩვენ ბ. ფხაკაძესთან რაიმე ინტერესი გვქონდეს. ჩვენ მასთან არას დროს არა გვქონია და არც შემდეგში გვექნება რაიმე საქმე და დამოკიდებულება. მაგრამ სასურველი კია,

რომ ჩვენს სასწავლებელში აღარ ექნეს ადგილი იმ უსიამოვნო მოვლენათ, ზარტობას, უთანხმოებას და უბედურ შეტაკებას, რომელთაც ვხედავით ამ სასწავლებელში ბბ. ასათიანის, იაკ. ფხაკაძის და ნ. ტატიშვილის ზედამხედველობის დროს. ყოველთვის ამ არა სასიამოვნო მოვლენათა მიზეზნი იყენენ სულით მდაბალი პირნი და სულ უბრალო მიზეზები და მუდამ ხელს უშლიდენ ეს არა სანატრელი მოვლენანი სასწავლებლის საქმეთა წაშატებით მსვლელობას. თუ უწინდელი ზედამხედველები დაკავშირებულინი იყენენ ზემოთ აღნიშნულ პირებთან ნათლი მამობის მიზეზით და ამიტომ ვერ ასცდენ ამ უსიამოვნებათ, დღეს იმედა, რომ ცხლანდელი ზედამხედველი, რომელიც თავისუფალია ყოველივე აპაბიზაგან, ეცდება ბოლო მოუროს ყოველივე იმას, რაც კი უწინ ახდენდა უსიამოვნებას მასწავლებელთ და ზედამხედველთ შორის ეს. ძალიან სასარგებლო იქნება სასწავლებლისათვის და ამის აღსრულება არც ასე საძნელოა.

უნდა ვსთქვათ, რომ ჩვენ ამ სასწავლებლის საქმეს დიდ ყურადღებას ვაქცევთ 1867 წლიდან და ყოველთვის ვაფრთხილებით, ვისიც რივი იყო, რომ მოეპოათ სასწავლებელში ყოველივე ის, რაც უსიამოვნებას ჰბადავდა და მასთან ხელს უშლიდა სასწავლებლის წარმატებით წინ სვლას: მაგრამ ჩვენი კეთილი რჩევა და დარიგება ყოველთვის რჩება ხმად მლაღადებლისა უდაბნოსა შინბ; შეიძლება დღესაც ასეთივე შედეგი ექნეს ჩვენს რჩევას და დარიგებას,— ამ შემთხვევაში ჩვენ უნებლიეთ ხმა უნდა გავიკმინდოთ და ველოდოთ შედეგს. ყოველივე ის, რაც კი ჩვენ ოდესმე გვიწერია ამ სასწავლებელზე, გვიწერია კეთილის განზრახვით, ჭეშმარიტების გრძნობით და სიმართლით—და ჩვენი ნათქვამი, ყოველთვის აღსრულებულა. ესევე წმინდა განზრახვა გვაიძულებს ეხლაც ამის წერას.

შემდეგ კრებას წაუკითხეს თხოვნა სასწავლებლის მასწავლებლის ბ. პ. ყვიციარძისა, რომელიც სთხოვდა კრებას 200 მ. მომატებას. თხოვნაში დასაბუთებული იყო ის საბუთები, რომელთა გამო ეს მასწავლებელი ითხოვდა ჯამაგირის მომატებას. კრებამ საფუძვლიანად განიხილა ამ მასწავლებლის თხოვნა და შესაძლებელად დაინახა მისი თხოვნის დაკმაყოფილება. მაგრამ, სამწუხაროდ, თავმჯდომარემ, კრების ქურნალში არ მოიხ-

სენია არც ერთი ის მოსაზრება, რომელთა გამოკრებამ ხსენებულს მასწავლებელს მოუმატა 200 მ. ამიტომაც კრების დადგენილება ამ საგნის შესახებ, როგორც ამბობენ, არ იქნა დამტკიცებული.

ამის შემდეგ კრებამ განიხილა თხოვნა სასწავლებლის ეკონომის დეკ. ი. წერეთლისა, რომელიც ითხოვდა ჯამაგირის მომატებას. ამ კითხვამაც კი ბაასი გამოიწვია კრებაში. 1868 წლიდან წარსულს წლამდე სასწავლებელში ეკონომად იყო გლგხი ეგ. მახვილაძე. თუმცა სამღვდლოება არ ემადრიელებოდა ამ კაცს და სურდა მისი დათხოვნა, მაგრამ სამღვდლოებამ ვერ მოახერხა თავის განზრახვის სისრულეში მოყვანა. ეს კაცი სასწავლებლის ოთხი ზედამხედველის დროს მსახურებდა სასწავლებელში ეკონომად და ყველა ზედამხედველისათვის საყვარელი კაცი იყო. უკანასკნელს დროს ამ ეკონომმა თავის ძმა დააყენა სასწავლებელში მზარეულად და ამავე დროს შეილი მონათელია ზედამხედველს და ამით კიდევ უფრო მაგრად მოიდგა ფეხი სასწავლებელში, ასე რომ სამღვდლოებამ იმედიც კი დაჰკარგა ამ კაცის სასწავლებლიდან დათხოვნისა. მაგრამ არაფერი არ არის ქვეყანაზე უცვალებელი: გერმანიაში დათხოვილი იქნა კანცლერის თანამდებობიდან თავადი ბისმარკი, ბ. ტატიფი გადაყვანილი იქნა ოზურგეთის სასულიერო სასწავლებელში, ხოლო ახალმა ზედამხედველმა წინადადება მისცა სამღვდლოების კრებას დაეთხოვნათ ეგ. მახვილაძე ეკონომის თანამდებობიდან და მის მაგიერ დაენიშნათ უფრო მკოდნე კაცი. სამღვდლოებამ დიდის სიხარულით მიიღო ზედამხედველის ასეთი წინადადება. ეკონომს დაუნიშნა სამასი მანეთი ჯამაგირი წელიწადში, სახლი, შეშა, სანთელი და საჭმელი იმ პირობით კი, რომ ამ თანამდებობაზე დანიშნულ ყოფილიყო სემინარიელი. მაგრამ ეკონომის ადგილი მიეცა ეხლანდელს ეკონომს მ. წერეთელს, რომელსაც სწავლა აქვს დამთავრებული ქუთაისის პროგნაზიაში. კრებამ ხსენებულს ეკონომს ჯამაგირი არ მოუმატა. მ. წერეთელი დღეს მღვდლად არის ნაკურთხი, და ვგონებთ, სასწავლებლის სამმართველოს ჰსურს დანიშნოს იგი სასწავლებელში მოწაფეების მოძღვრად. სანატრელია, რომ ეს ორი თანამდებობა მიეცეს ვინმე სემინარიაში სწავლა დამთავრებულს, როგორც ეს მიღებულია სხვა სასწავლებლებში. სასწავლებლის მოძღვრის მოვალეობა ძალიან დიდი მოვალეობაა, და ამიტომ ეს თანამდებ-

ობა უნდა მიეცეს იმ პირს, რომელსაც შესწავლილი აქვს ლეთისმეტყველება.

შემდეგ კრებამ განიხილა სასწავლებლის მომავალი წლის ხარჯთა-აღრიცხვა (смета). კრებამ ეს ხარჯთა-აღრიცხვა დამტკიცა, გარდა ზოგიერთი ხარჯებისა, რომელნიც შემცირებულ იქნენ კრებისაგან. ამასთანავე სამღვდლოებამ განიხილა წინადადება სასწავლებლის ზედამხედველისა, რომელიც სთხოვდა სამღვდლოებას მომეტებული ხარჯის გაწერას. სამღვდლოებამ დაინახა, რომ ყოველი ხარჯის დაკმაყოფილების შემდეგ რჩებოდა კიდევ 500 მანეთამდე, გარდა ამისა სამღვდლოებას აქვს ბანკში 3000 მანეთი, რომელიც ეკუთვნის სასწავლებელს. ამ მოსაზრებათა გამო, ზედამხედველის წინადადება არ მიიღო კრებამ. არ გვესმის, თუ რა საჭირო იყო ეს მომეტებული გადასახადი. სასწავლებლისათვის საჭირო ხარჯი ინიშნება სამღვდლოების კრებისაგან და არაღერს შცმხევეაში ეს ხარჯები არ უნდა იქნეს დანიშნულ კრების გარეშე, კრებას არას დროს უარი არ უთქვამს და არც ეტყვის სასწავლებლის სამმართველოს, თუ კი იგი დაინახავს, რომ საჭიროა ხარჯის ზომცება სასწავლებლის შესანახავად. აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ მომეტებული ხარჯის შეკრება მანეთობით და კაპეიკობით ძალიან საძნელო საქმეა, ეს რეგ ადგილი არ არის, როგორც მღვდლებისადმი დანიშნული ჯამაგირებიდან ფულის დატოვება ხ. ზინაში. ზოგიერთ მღვდლებს და მღვათისეთ ეს ჯამაგირები არ ეძლეათ და გარდა ამისა ბევრი მღვდელი სასწავლებლისათვის საჭირო ხარჯს თავის საკუთარი ჯიბისაგან რხდის, — ამიტომ საჭიროა სახეში ვიკონიოთ ზოლმე ღარიბი მღვდლების მღვდომარეობაც.

სალამოს 10 საათზე თავსმჯდომარემ დახურა კრება და დეპუტატებს სთხოვა, რომ იანი შეკრებილიყვნენ მეორე დღეს. მეორე დღეს სასწავლებელში შეიკრება 22 დეპუტატი, მაგრამ თავსმჯდომარე არ გამოცხადებულა, მხოლოდ კრების ყურნალები გამოეგზავნა და შემოეთვალა, რომ ავადმყოფობის მიზეზით მე არ შემოძლია მოსვლა. საქმის მწარმოებელმა მ. ს. ცაგერევიშვილმა სასწავლებლის ეზოში დეპუტატებს წაუკითხა ზოგიერთი ყურნალები, რადგან დეპუტატებს არა ჰქონდათ ბნა, სადაც უნდა შეკრებილიყვნენ და სთხოვა დეპუტატებს ამ ყურნალზე ხელის მოწერა. მაგრამ ბევრმა დეპუტატმა

უარი განაცხადა ხელის მოწერაზე, ვინაიდან ქურ-
ნალებში ბევრი უსწორ-მასწორობა შენიშნეს. ზო-
გიერთებმა განაცხადეს, რომ ხელახლად აღერჩიათ
ვინმე თავსმჯდომარედ და ხელახლად განეხილათ სა-
ჭირო კითხვები. მაგრამ ეს არ მოხერხდა და ამიტო-
მაც ქურნალები დარჩა დებუტატების კანონიერი
რიცხვისაგან ხელმოუწერელი.

ეს კრება იყო მე-XXX-თე ანგარიშით და
იმედი გეჟანდა, რომ საქმედელოების დებუტატები
უფრო დიდ გამოცდილებას და ცოდნას გამოიჩინდნენ
საჭირო კითხვების განხ ლვის დროს, მაგრამ, სამწუ-
ხაროდ, კრებას არავითარი გამჭირახობა არ გამოუ-
ჩინია ამ კრებაზე. აქვე უნდა შევნიშნათ, რომ ამ
კრების საქმის მწარმოებელმა მ. ს. ცაგარეიშვილმა
ვერ შეიძლო, როგორც რიგია, კრების ყველა დად-
გენილობის რიგინად შედგენა. პრაქტიკა საფუძვლი-
ანი მოსაზრებანი არ იყვნენ მოხსენებულნი კრების
ქურნალებში და ამიტომაც კრების ზოგიერთი დად-
გენილობა არ იქნა დამტკიცებული, ვისკანაც ჯერ
იყო.

კიდევ ორიოდ სიტყვა სამედელოების დებუ-
ტატების შესაკრებელი ბინის შესახებაც. თითქმის
საექსპრესოსის სამედელოების ყველა ევარკაულ
კრებაზე დავსწრებივართ, მაგრამ არსად ისეთა უწყ-
რადღებლობა არ შეგვიჩინებია სამედელოების დე-
ბუტატების შესაკრებელ ბინების შესახებ, როგორა
უყურადღებლობაც შევნიშნეთ ჩვენ წელს აქ. სხვაგან
დებუტატებს აძლევენ კრებისათვის შესაფერად მო-
თულს და ვრცელს ოთახს. აქ კი კრება გაიხსნა ერთ
პატარა საკლასო ოთახში, სადაც სკამებს მაგიერ
დაწყობილი იყო მოსწავლეთა დასაჯდომი პატარა
პარტები, რომლებზედაც დიდ კაცს სრულებით არ
შეუძლია სხდომა. აგრეთვე კრებას არა ჰქონდა სა-
ჭირო საგნები, რომელთა მოვინისათვის მუდამ კაცის
გაგზავნ-გამოგზავნა იყო საჭირო. მაგრამ იმედი გვაქვს,
რომ შემდგომში ყოველივე ეს არ განმეორდება და,
როგორც თავსმჯდომარე კრებისა, ისე სხვაებაც
უფრო ყურადღებით და პატივის ცემით მოეპყრობიან
დებუტატებს.

ერთი დებუტატისაგან.

სამართელოს წეს-წყობილებათა ისტორიიდა.

ეკლესიის მნიშვნელობა. საეკლესიო მამულები და ყმები.
მამულების შეწირვა. თანამდებობის მემკვიდრეობა. საეკლესიო
კრებანი. საერო კრებანი და მათი შედარება კრებასთან რე-
სთში და ეგროპაში. მეფენი—ბერნი. მაჰმადიანთაგან ჩვენი
ეკლესიის დამოკიდებულება. ეკლესიის გავლენა.

(დასასრული *)

მეფენი არამც თუ სწირავდნენ მამულებს მონასტ-
რებს, არამედ თითონაც იკვეცებოდნენ ბერად მეფის
ჩამომავალნი, წარჩინებულნი თავადნი და აზნაურნი
ხშირად სტოებდნენ სოფლის ამოცებას და ეძებდნენ
სულის საცხონებლად ბინას უდაბნოში და მონას-
ტერში. ამ ერთობამ ჩამომავლობისამ საერო და
სასულიერო არისტოკრატისა დაიცვა საქართველო
წარსულში ბევრი ვაებისგან და შემდეგ უთანხმოე-
ბამ მათ შორის ბოლო მოუღო საქართველოს თა-
ვისუფლებას. ზოგიერთა ცნობების შესახებ მეფეთა
მოზონ თასაჭიროა მოვიყვანოთ. გუარამ ძამჟალი «იქნა
მონაზონ». მეფე «ალექსანდრემ სახე მონაზონობისა შე-
იმოსა ჭ უწოდეს სახელად თანასე. კოსტანტინეს მეფე-
ს ძემ დაეითმა განიხილა სოფლისა სიმუხთლე, დაუტყვა
მეფობა და იქნა მონაზონ»¹⁾. ამისმა ძმამ მეფე
გიორგიმაც დაუტყვა მეფობა და თვით შევიდა მონ-
ნასტერსა და იქნა მონაზონ. მეფე ალექსანდრეს
დაე შაჰაბაზის დროს იყო ენკრატორტად და სცხოვ-
რებდა ალავერდს. მეფე თეიმურაზი I გარდაიცვალა
ასტრახადს «შემონაზნებული და სქემოსანი». ²⁾ საკ-
მარისია კიდევ დავსახელოთ ანტონ I კათალიკოზი,
ქართლის მეფისა იასესი, ანტონ მეორე ქათოლი-
კოსი, ძე ირაკლი მეორესი, მიტროპოლიტი ვარლამ
ერისთავი, კათალიკოზი იოანე დიასამიძე, იოსებ
თარხნიშვილი, დომენტი ორბელიშვილი და სხვ. ³⁾
უმადლესი თანამდებობა საეკლესიო იერარქიაში
ეჭირათ მთავართა და თავადთა ჩამომავალთ. ესენი
ასრულებდნენ, გარდა საეკლესიო მოვალეობისა,
აგრეთვე საერო საქმეებსა. ჭყონდიდელი მწიგნობართ-
უხუცესად ინიშნებოდა. ⁴⁾ მეფეწულნი ეძლეოდათ
მათ საზრდელად. (ეს მოვალეობა წინათ გადადიოდა
სპასეტზედ). ⁵⁾ ვიზანტიაში ხშირი იყო ჩვეულება
მეფეთა ბერად აღკვეცისა, განდენილი მეფე ან ძა-

*) იხ. «მწიგნობ.»-ს № 23.

¹⁾ «ქარ. ცხ.» II, 22. 3. 126.
²⁾ გუგუჩუნი გვ. 3, 724 და სხვ.
³⁾ «ქარ. ცხ.» I, 293, 304.
⁴⁾ «ქარ. ცხ.» I, 110, 112, 146.
⁵⁾ «ქართ. ცხ.» I გვ. 192, 474. II, 20.

ლით, ან თავის ნებით ეფარებოდა მონასტერს. დედოფლები, თავდანი ულნი თავიანთ გვირგვინოსან ქმართაგან, იგზავნებოდნენ მონასტერში. სენაკს იმ დროს საპატრიარქოს ადგილი ექირა. ¹⁾ (Безобразовъ. Михайль Пселла).

რაკი მონასტრების უფროსნი და გამგებელნი იყვნენ წაჩინებულნი პირნი, ამიტომ მათ ეძლეოდათ შელაეთი და თავისუფლება სხვა-და-სხვა ხარჯთაგან სახელმწიფოს სასარგებლოდ. ან თავიანთ სულის საოხად, ან მონასტრის და ეკლესიის სამახურის დასაჯილდოებლად შელაეთი ეძლეოდათ მეფეთა და მთავართაგან სამღვდლო იერარქიას. საეკლესიო გუჯრები ამას მტკიცედ მოწმობენ. ²⁾ შელაეთს აძლევდნენ ეკლესიას თვით მაჰმადიანნიც. ნადირშაჰი ამტკიცებს კათოლიკოზად ნიკოლოზს თანახმად ამოწმების ვალის თემურაზის, სამღვდლოთი და თავდაზნაურთა და უნიშნავს ჯამაგის 1000 მ., რათა არ მოაკლოს შაჰის სულისთვის ლოცვა. შაჰი უბძანებს თავდაზნაურობას იცნან კათოლიკოზად ნიკოლოზი, ბეგლარბეგს და ქართველებს — მის პატივისცემას და ღირსეულად მიღებას. (1742 წ.). ამავე გვარად თანახმად ხაჯის ამოწმების იმავე ჯამაგირით ამტკიცებს კათოლიკოზად ანტონს, დისწულს ვალის თემურაზისას. შემდეგ შაჰმა უწყალობა ანტონს კათოლიკოზს შესამოსელი და ტანთსაცმელი. განსაკუთრებითი ფირმანით შაჰ-ნადირი უნიშნავს საქართველოს ეკლესიის კათოლიკოზს ყველა იმ სოფლებს, როჰქლონიც მას ეკუთვნოდნენ, ნებას აძლევს კათოლიკოზის სურვილით შეიკრიბოს და მოხმარდეს ეკლესიას მამულების შემოსავალი. ამასთანავე უბძანებს *ВАШО КНЯЗЬЯМЪ, СТАРШИНАМЪ И ВСЪМЪ ЖИТЕЛЯМЪ* იქონიონ პატივისცემა კათოლიკოზისა, ეკლესიის განგებელისა, როგორც ამის შესახებ ყოფილა ბძანება ქართველთა მასასადამე ეკლესია — მონასტრები თავიანთი მამულებით და ზედ დასახლებულნი ქვეშევრდომებით წარმოადგენდა სახელმწიფოს სახელმწიფოში, რომელსაც თავისი კანონები და წყობილება ჰქონდა. ასე იყო რუსეთშიაც, სადაც ეკლესიას ჰყავდა თავის

მეფეთაგან. ¹⁾ აქედან სჩანს, რომ ჩვენი ვასალური დამოკიდებულება სპარსეთთან ისეთი ხასიათისა იყო, რომ თავისუფლება არ ესპობოდა საქართველოს შინაურ საქმეთა წარმართვაში. შაჰი ამტკიცებდა მას, რაც მიღებული იყო ჩვეულებით და რასაც ხალხი და თავდაზნაურობა სამღვდლოთურთ დაადგენდა. ²⁾

სულთანი აგრეთვე მტკიცედ იცავდა ჩვენი ეკლესიის დამოუკიდებლობას. სულთან ახმედ 1726 წ. უბძანებს ისაკ ფაშას, ტფილისის მმართველს, რომ, რადგან საქართველოს პატრიარქის დომენტის თხოვნა შესახებ გაქცეულ ყმათა დამყარებისა საეკლესიო მამულზედ არ იქმნა აღსრულებული აქამდის, დაუყონებლივ მიიღონ საშუალება რიგისა და წესებისა და ყმათა დაბრუნებისა კათოლიკოზთა სურვილისამებრ. ამავე დომენტის რეჯე ფაშა ამტკიცებს კათოლიკოზად და უბძანებს ქართველებს მის მორჩილებას. ერთი ფირმანი 1707 წ. ³⁾ კაცად ასურათებს, რა დამოკიდებულება იყო ეკლესიის და საერო გამგებელთა შორის. ჩვენი კანონმდებლობის შეხედულებით კათოლიკოზი იგივე ხელმწიფეა სულისა, როგორც მეფე — ხორცისა ⁴⁾ და ეკუთვნის სრული გაზგებლობა ეკლესიისა. ამასვე მოწმობს ზემო მოხსენებული ფირმანი: ჩვენი ბრძანება არის, სადაც საქათალიკოზო სოფლები და საყმო არიან სულ ერთობლივ... ისევ მისთვის დაგვინებებია და წყალობა გევიქნა; აწ რაც საქათალიკოზო სოფლებს საქმე იყოს უიმისოდ ნურა იქმნას და მის ხელითა და მართვითთ გარიგდეს. მასასადამე კათოლიკოზს ეკუთვნის არამც თუ საეკლესიო საქმეების გარჩევა, არამედ აგრეთვე საეკლესიო ყმების და სოფლების ბჭობა. ესრედ წოდებული მცხეთის შეილები ⁵⁾ გვაგონებენ რუსეთის ისტორიაში ცნობილთ *ЦЕРКОВНЫЕ ИЛИ БОГАДЪЛЬНЫЕ ЛЮДИ!* — ესენი ეკლესიას ეკუთვნოდნენ.

ეკლესია — მონასტრებს ეკუთვნოდნენ თავდაზნაურნი, გლეხნი ყმად შესრულნი და ნასყიდნი.

¹⁾ «გუჯრები» церк. грам. Пурцеладзе. Древности Тифлиса Исселиани, voyage archeologique და Inxioduction broset. Акты, стр. 9 и 59.
²⁾ Скабалоневичъ Византийская церковь. Лебедевъ. Черты изъ Виз. жизни.

¹⁾ Акты Кавказ. археогр. ком. т. I, стр. 73—6.
²⁾ Акты Кавказ. археогр. ком. I, 71—3. თავისუფლად მიცემული საჩუქარი შეიქმნებოდა. Акты I, 85. შეადარე donation.
³⁾ ვანტანგის კანონები § 25.
⁴⁾ Акты I, 28.
⁵⁾ broset. lutraduction CXXXVIII და სხვ.

ბოყრე, вольные люди, горожане. ქრისტიანობასთანვე ერცელდება აზრი ეკკლესიის თავისუფლებიასა და მის იურიდიულად გაწყობისა. კათოლიკოზი აღვიარებულ იქმნა უფროსად სამღვდელთაობისა და იმ პირთა, რომელნიც საეკკლესიო მამულზედ სცხოვრობდნენ. 1) იგი იყო გამგებელი ეკკლესიის შემოსავალ-გასახელისა, მამულის განაწილებისა, მსახული საეკკლესიო და საერო საქმეებისა თავის მოყმეთა შორის. მას და არქიელს საერთოდ ეკუთვნოდა «ნიშანი» ანუ სამკვიდრო, როგორც ახლა ჩვენ ეძახით. წილენის «გუჯარი» საკმარისად მოწმობს, რამდენად ცდილობდნენ სწორედ გაენაწილებინათ და კანონიერად გადაეწყვიტათ, რა შეადგენდა ნიშანს შეძლებისა და მდგომარეობის მიხედვით მთელი ნიშანი: «ცხენი შეკაზმული, გარდასახურავი ორი, სუფრის იარაღი—ესენი წილენელს მიართონ. ქალი თუ მოკვდეს საწირავი ნიშანი ტყვიანი ტალომა, კაბა, სარტყელი, ლილი, ბეჭედი, თავსახური, ორი გარდასახურავი. 2)

თუმცა ეკკლესია წაგავდა სახელმწიფოს თავის მცხოვრებელთა წევრებით, მაგრამ განსხვავება მათში კი საგრძნობლად მოსჩანდა. ეკკლესია ქრისტეს მოძღვრებით აღჭურვილი ნაკლებად სასტიკი მებატონე იყო. ეკკლესიის ყმაბა ერჩინა გლეხს, ვიდრე ბატონისა ანუ მეფისა. რაკი არ შეიძლებოდა ყველა ყმებს და უპატრონო—უბინაო პირთა ეკკლესიის პირდაპირ მფარველობით ესარგებლათ, ამიტომ სამღვდელთაობა ცდილობდა შეემცირებინა ის მძიმე უღელი, რომელიც ედო ყმას ბატონის გასაძღვლად. ეკკლესიამ კეთილი გავლენა იქონია მებატონეებზედ ყმათა ბედის გაუმჯობესებაში, ამოჰკვეთა ტყვეთა ვაჭრობა, ღვთისთვის სასიამოვნო საქმედ აღვიარა ყმათა 3) განთავისუფლება და ამგვარმა მცადნიერობამ არ ჩაიარა უნაყოფოდ როგორც ევროპაში, რუსეთში, აგრეთვე ჩვენშიაც. ზნე-ჩვეულება შეიცვალა ქრისტიანობის გავლენით მთელს ხალხში. ამით აიხსნება ზოროასტრის (აკესტრის) სწავლის შესუსტება საქართველოში და თანახმად საეკკლესიო კანონებისა ქორწინების შემოღება ნათესაობისა არ

შეიძინა პირთა შორის წინააღმდეგ ავესტისა, რომელიც თხოულობდა ნათესაების დაკავშირებას ცოლ-ქმრობით. 1) ეკკლესიამ იცნა ცოდოდ უკანონო მეუღლეობა, დაუნიშნა ჩაქოლვა იმ პირთ, რომელნიც სისხლით ან მირონით ნათესავნი იყვნენ და სცხოვრობდნენ უკანონო კავშირით. 2) ეკკლესიამ დამართა სასწავლებლები და მოჰქვინა მამულს შუქი განათლებისა.

აქ დაბეჭდილი «გუჯრები» გადმოწერილია «საეკკლესიო მუზეუმის» გუჯარიდან. ზოგიერთი კი გადმოწერე ქ. გორში კერძო პირების საკუთარ გუჯრებიდან. სხვა-და-სხვა მიზეზების გამო ვერ მოხერხდა გადათვარილება დანარჩენი გუჯრებისაც «საეკკლესიო მუზეუმში» და ამიტომ იძულებული ვიყავით დაგვებეჭდა ეს მაინც, რის მოსწრებაც მოვახერხებთ. არ მგონია, რომ დამენდუროს ვინმე, რატომ საერთოდ «საეკკლესიო მუზეუმის» გუჯრების გადათვარილებას არ უცდი. ჩემის აზრით, ერთმანეთში ამ „გუჯრებს“ დამოკიდებულება და კავშირი არ აქვთ და უნდა ვისურვოთ მხოლოდ, რომ დანარჩენი „გუჯრებიც“ ჩქარა იქმნან აღბეჭდილნი. გუჯრები და სიგელები ძვირფასი ისტორიული განძია და მათი უყურადღებოდ დატოვება შეუენდობელი ცოდვა.

«გუჯრები» ჯერ «მწყემსში» იბეჭდებოდა და ეხლა ცალკე წიგნად გამოიცა. ვალად ვრაცხ გულისთადი მადლობა გამოეუცხადო «მწყემსი»-ს რედაქტორს დეკ. დავით ლამბაშიძეს, რომელმაც იტვირთა «გუჯრების» გამოცემა.

ს. ხახუნაშვილი.

1) «გუჯრები» გვ. 41.

2) broset. lutrad. CXXXV—CXLIIX.

3) Законы католикосовы Шад. агаруоуе ვახტანგის კანონი § 24.

1) Ковалевский. Законъ и обычай на Кавказѣ I, 153-154.
2) законы Вахтанга, стр. 141. Аеть 1549 г. за преступную связь съ лицами, находящимися въ естественномъ и духовномъ родствѣ, виновные имѣють быть побиты камнями.

მაღალ უოვლად უსამდკდელოესი იოანნიკე,
მიტრანპოლიტი კიევისა ჭ კალიციისა.

კიევის მიტრანპოლიტის დირს სახსოვარის
ჰლატონის გარდაცვალების შემდეგ, რუსეთის
უმაღლეს იერარქიაში ფრად საუურადდებო
ცვლილება მოხდა: დაობლებულს კიევის სამი-
ტრანპოლიტო კათედრაზე, უმაღლესი ნებო,

რიცხოვანი და უმაჯრესი მოღვაწეობანი. ჩვენს
მოვალეობად ვრაცხთ ამ ადწერილობას, ჩვენის
მხრით, დაუმატოთ ის, რაც ამ გაზეთებს უსუ-
რადდებოდ დაუტოვებიათ. ამ გაზეთებში სრუ-
ლებით მოხსენებული არ არის ის საუურადდებო
მოღვაწეობანი მიტრანპოლიტის იოანნიკესი,
რომელთა მეონებით მათმა მეუფებამ დიდი სარ-
გებლობა მოუტანა საქართველოს სამღვდელო-
ებას და ხალხს, ჩვენში ექსარხოსად მყოფობის

მიტრანპოლიტი იოანნიკე.

გადაყვანილ იქმნა მოსკოვის მიტრანპოლიტი
იოანნიკე, ხოლო მოსკოვის სამიტრანპოლიტო
კათედრაზე დაინიშნა ვარშავის მთავარ-ეპისკო-
პოსი დიონტი.

ამ შესანიშნავ ცვლილებათ, რასაკვირვე-
ლია, უურადდებო მიაქცია მწერლობამ, უმაჯ-
რესად, სასულიერომ. რუსეთის ყველა შესანიშ-
ნავ სასულიერო გაზეთებში ვრცლად ადწერილი
და ჩამოთვდილია საქართველოს ექსარხოსად
ნამყოფის მიტრანპოლიტის იოანნიკეს მრავალ

დროს. თუმცა მათი მეუფება ცოტას ხანს დარჩა
საქართველოში ექსარხოსად. მაგრამ ამ მოკლე
დროშიაც მათმა მეუფებამ ბევრი რამ კეთილი
საქმის გაკეთება მოახწრო საქართველოში. მათმა
მეუფებამ დაარსა თბილისში დედათა ეპარქია.
ღური სასულიერო სასწავლებელი, რომელსაც
მესწირა თავის საკუთრებისაგან 28000 მანეთზე
მეტი; ამავე სასწავლებელში დააუჭუნა 16 სტი-
პენდია თავის ხარჯით. ყველამ ვიცით, თუ რა
მდგომარეობაში იყო თბილისში წმინდა სანთ-

ლის წარმოების საქმე, სანამ ექსარხოლად დაინიშნებოდა მათი მეუფება. მაღალ უოვლად უსამღვდელოესმა იოანნიკემ, საქართველოში მობრძანებისათანავე, დიდი უურადღება მიასქცია ამ საქმეს; წმინდა სანთლის წარმოების საქმე მან დააუენასულ სხვა გზაზე, და ეს იყო მიზეზი, რომ წმინდა სანთლის შემოსავალმა შესამჩნევად იმატა. თბილისში მათმა მეუფებამ დაარსა კვირა-უქმ დღეებში დვთის მსახურების გარეშე საუბრები სასულიერო-ზნეობითი შინაარსისა ხალხში ზნეობის ასამაღლებლად და სასულიერო განათლების გასავრცელებლად.

ვბეჭდავთ აქვე მაღალ უოვლად უსამღვდელოესის იოანნიკეს ბიოგრაფიულ მიმოხილვას, რომელიც დაბეჭდილია «რუსულს ჰალომნიკში».

მაღალ უოვლად უსამღვდელოესი მიტრაპოლიტი იოანნიკე, — ერისკაცობაში ივანე რუდნევი, — დაიბადა ტულის გუბერნიაში, კიევის სასულიერო აკადემიის დასრულა პირველ 24 კურსზედ პირველ მოწაფედ დვთის მეტყველების მაღისტრის ხარისხით; აკადემიის კურსის დამთავრების შემდეგ 1849 წელში აკადემიაშივე დასტოვეს სადმრთო წერილის ბაკალავრათ (პროფესორათ); 1856 წ. 9 ივლისს დაინიშნა აკადემიის ინსპექტორად ეგსტრაორდინარნი პროფესორის სახელწოდებით და არქიმანდრიტათ ხელდასხმით; 1856 წ. გადაიყვანეს კიევის სასულიერო სემინარიის რექტორად და კიევის ნიკოლოზის მონასტრის წინამძღვრად; მისი რექტორობის დროს და მის წარდგინებით დაარსდა ამ სემინარიაში სასულიერო ქურნალი: «Руководство для сельскихъ пастырей». 1858 წ. 7 დეკემბ. დაინიშნულ იქმნა კიევის სასულიერო აკადემიის რექტორად და კიევის ძმობის მონასტრის წინამძღვრად; 1860 წ. 6 ოქტ. გადაყვანილ იქმნა პეტერბურგის სასულიერო აკადემიის რექტორად და შემდგომ 1861 წ. ხელდასხმულ იქმნა ვიბორგის ეპისკოპოსად, პეტერბურგის ეპარქიის ვიკარათ (ქორ-ეპისკოპოსად) და დატევებულ აკადემიის რექტორადვე; 1864 წ. დაინიშნულ იქმნა სარატოვის დამოუკიდებელს ეპარქიაში; 1873 წ. გადაყვანილ იქმნა ნიქეგოროდის ეპისკოპოსის კათედრაზე; 1877 წ. მიიღო მთავარ-ეპისკოპ.

პოსობა და დაინიშნა საქართველოს ექსარხოლად და უწმ. სინოდის წევრად; 1882 წ. გადაყვანილ იქმნა მოსკოვის კათედრაზედ მოსკოვის და კოლომნის მიტრაპოლიტის ხარისხით, ხოლო 17 ნოემბერს ამა 1891 წ. დაინიშნა კიევის და გალიციის მიტრაპოლიტად. ამ ხანით მაღალ უოვლად უსამღვდელოესი მიტრაპოლიტი იოანნიკე სასულიერო სამასწავლებლო სამსახურში იმყოფებოდა 15 წელს — 10 წელს კიევში და 1 წ. პეტერბურგში; მღვდელმთავრად იმყოფებოდა 27 წ., ხოლო სულ მეცნიერებასა და ეკლესიას ემსახურება 42 წელიწადი.

სადაც კი ბრძანდებოდა მღვდელ-მთავრად, უოვლად უსამღვდელოესმა იოანნიკემ უოველგან გამოიჩინა მზრუნველობა ეკლესიის კეთილდღეობაზედ და მისდამი რწმენებულის სამღვდელოების მდგომარეობის გაუმჯობესობაზედ.

სარატოვში მათმა მეუფებამ დაარსა მწვალებლობის საწინააღმდეგოდ «ძმობა წმიდა ჯვარის სახელობაზე», რომელიც შემდეგში გადაკეთებულ იქმნა «სარატოვის სასულიერო განმანათლებელ კავშირად», რომელიც შესანიშნავია თავისი ნაყოფიერი მოღვაწეობით. ნიქინოვკოროდში მათი მეუფებისაგან დაარსებულ იქმნა აკრეთვე «ძმობა წმ. ჯვარის სახელობაზე»; მოსკოვში მათი მეუფების მოთავეობით და ჩვენებით დაარსებულ იქმნა საუბრები ძველის სჯულის აღმსარებლებთან (Старообрядцами) მოსკოვის სასულიერო სემინარიაში, კერძო სავაჭრო სახლში და მფარველობას მონასტერში, ნაცვლად უწესო და უარგებლო სიტუების წარმოქმნისა ისაკიევის სამრეკლოის მოყდანზე, რომელი სიტუაციებიც ხშირად თავდებოდა ღანძღვა გინებით და ჩხუბით მართლმადიდებელთა და ძველი სჯულის აღმსარებელთა შორის. მისი მეუფების აზრით ამავე წელს, ზაფხულში, მოსკოვში მოწოდებულ იქმნა მისიონერთა კრება, რომელზედაც დადგენილ იქმნა ფრიად შესანიშნავი დადგენილობანი მწვალებელთა შესახებ რუსეთში და გამოხსნულ იქმნა ზომანი, რათა უფრო უკეთესად გაეწიათ წინააღმდეგობა მწვალებლობისათვის, განსამრავლებლად საშუალებათა ეკლესიების

კცთელ განწყობისათვის, განსაკარგებლად სასულიერო სასწავლებლებთან მდგომარეობისა, შესაწევნელად სამღვდელთებისათვის, რათა მათ შიქტებოდათ თავიანთი შვილების აღზრდა, მაღალ სოფლად უსამღვდელოესმა იოანნიკიმ დააფუძნა ეპარქიალური წმინდან სანთლის ქარხანა სარატოვში და გააუძეობეს ასეთივე ქარხნები ნიჟნი ნოვგოროდში და მოსკოვში და ისეთ გზაზე დააყენა ეს ქარხნები, რომ მათი შემოსავლისაგან დაფუძნა საზოგადო სასწავლებლები ბინები სემინარიებში და ოთხ-კლასიან სასწავლებლებში თავის ხარჯზე მცხოვრებ მოწათეთათვის და ამავე საშუალებისაგან რამოდენიმე ას მოწათეს ეძლეოდა უფასო ხარჯი. მათი მეუფების მეოცნებით აღშენებულ იქმნა ობოლთათვის თავშესაფარი ბინები სარატოვის და ნიჟნი-ნოვგოროდის ეპარქიებში, ხოლო მოსკოვში დაარსა დედათა მეორე სასულიერო სასწავლებელი წმ. მარინეს სახელობაზე.

კიევის კათედრაზე გადაყვანის შემდეგ მაღალ სოფლად უსამღვდელოესი მიტრაპოლიტი იოანნიკე ითვლება კიევის მიტრაპოლიტების სიაში მე-75 წმ. მიხაილის შემდეგ. რადგან კიევის სამიტრაპოლიტო ადგილი ითვლება ერთ უძველეს და შესანიშნავ ადგილად, რომელიც დაარსებულია მესამე საუკუნეში, წმ. დიდი მთავრის ვლადიმირის, რუსეთის განმანათლებელის დროს, ამიტომ კიევის მიტრაპოლიტს პირველი ადგილი ეკუთვნის უწმ. სინოდში შეტერბურგის მიტრაპოლიტის შემდეგ. მეფეთა და პატრიარქთა სიგეფების ძალით, რომელნიც მიცემულნი არიან კიევის სამიტრაპოლიტო ადგილის მოსკოვის პატრიარქის გამგეობა გადასვლის შემდეგ მეწვიდმეტე საუკუნის დამლევის, კიევის მიტრაპოლიტებს დარჩათ უფლების აქვანდეთ მიტრაზე ჯვარი, ორი პანაგია დვთის-მსახურების დროს და წინ უნდა უძლოდენ ჯვრით გზაზე ძველი

ჩვეულებისამებრ. სოფელივე ეს უპირატესობა ეიჭება მაღალ სოფლად უსამღვდელოეს იოანნიკესაც.

24 ნოემბერს, მაღალ სოფლად უსამღვდელოესი იოანნიკე გამოეხსოვა მოსკოვის სამწყსოს დიდს მიძინების ტაძარში. წირვის და სამაღვდლო ჰარავისის გათავების შემდეგ, რომელიც შესრულდა თვით მათმა მეუფებამ არქიმანდრიტის არსენის, უმფროსი მღვდლის ნ. ა. სერგიევსკის და საკრებულო ტაძრის სამღვდელოებითურთ, მაღალ სოფლად უსამღვდელოესმა ნოკლე, მაგრამ გრძობით სავსე სიტყვა, უხერხა დვთის-მსახურებაზე დამსწრე პირთ.

უმფროსმა მღვდელმა ნ. ა. სერგიევსკიმ მიტრაპოლიტს მიართვა მიძინების ტაძრის ძმათა ტახელით, ვერცხლის ოქროში დაფერილი, ხატი უფლისა.

10 დეკემბერს მწყემსთ-მთავარი მოსკოვიდამ გაემგზავრა კიევში.

ერთი შესანიშნავი პირის ახრი ქართველ მღვდლებზედ, რომელნიც მსახურებენ კავკასიის სამხედრო ჯარში.

მკითხველებმა უკვე უწყიან, რომ წელს კავკასიის სამხედრო ჯარები დათვარიელა დილად განათლებულმა და პატივცემულმა სამხედრო სამღვდლოების მთავარ-მოდღარმა ა. ა. ელოზოვსკიმ. როდესაც იგი დაბრუნდა კავკასიიდან პეტერბურღში, მოახდინა ძმური კრება სამხედრო სამღვდლოთა, რომელთაც გარდასცა თავისი შთაბეჭდილება კავკასიაში სხენებული მოგზაურობიდან. სხვათა შორის, თავის გრძელ საუბარში მან ქართველ სამხედრო მღვდლებზე ბრძანა შემდეგი: „კავკასიის სამხედრო სამღვდლოების განკალკეებაზედ და განშორებაზედ

დიდი გავლენა ჰქონდა ქართველ სამხედრო მღვდლებს, რომელნიც კარგა ბლომად არიან და რომელთაც თავისებური შეხედულება და წესები აქვსთ... ისინი თითქმის არც კი არიან ერთის სამწყობისაგან, და აქვსთ თავისი ზნეობრივი სახე... ზოგმა ამ მამათაგან საკმაოდ არ იცის რუსული ენა... წარმოადგინეთ ქართველი მღვდელი—აბა რა უნდა გააკეთოს მან რუსის ჯარის კაცისათვის თავის ქადაგებითა და საუბრებით? ჯარებში, რომლებიც რუსის ჯარის კაცთაგან შესდგებიან, ისინი (ქართველი მღვდლები) არ არიან თავის ადგილზე. აი ამიტომ ეს წინაპართაგან მიღებული სამკვიდრებელი არ შეიქმნება გაუსწორებლად დარჩეს“.

ამ სიტყვების შემდეგ ცხადია, რათ უნდა გავზდარიყვენ ქართველი სამხედრო მღვდლები მიზნად კავკასიის სამხედრო სამღვდლოების განცალკევების და განშორებისა მთელი დანაზრენი რუქის სამხედრო სამღვდლოებისაგან. მაგრამ ნუ თუ ქართველ სამხედრო მღვდლებს მართლა აქვსთ რაღაც თავისებური შეხედულება და წესები; რაღაც თავისებური განწყობილებანი, რაღაც თავისებური ზნეობრივი სახე, ასე რომ ისინი თათქმას არც კი არიან რუსებთან ერთისა და იგივე სამწყობისაგან? ნუ თუ ეს ასეა? ქართველ მღვდლებს სასულიერო განათლება ხომ რუსულ სასწავლებლებში აქვსთ მიღებული და არა ქართულში, რომლებიც არც კი არსებობენ; იმათ შეუთავისებიათ ყველა გონებრივი და ზნეობრივი შეხედულებანი, მიუღიათ სრული თვისი ზნეობრივი სახე ხომ რუსის უფროსების, მასწავლებლების და აღმზრდელების ხელშეწყობის ქვეშ და რუსულს ენაზე! როგორ მოხდა, რომ ასეთს პირობებში და გარემოებაში აღზრდულა ქართველი სამხედრო მღვდლები სულ სხვა სულისა და მიმართულებისა გამოსულან? ყველა ქართველები და მამასადამე ქართველი სამხედრო მღვდლები ხომ ერთისა და იგივე სარწმუნოების არიან რუქებთან, აღიარებენ ერთსა და იმავე მართლ-მადიდებლობას, ნათელ-ღებულან ერთსა და იგივე წიხნად ემბაზისაგან,—რაც ჩვენ საქებრად და სასიქადულოდ მიგვაჩნია,—აბა საიდან გამოიღია, რომ ჩვენ არა ფართ რუსებთან ერთისა და იმავე სამწყობისაგან? რა გულსაკლავია ქართველისათვის ესეთი საყვედური, როდესაც მას აკენიდამე შეწოვებული და შეთვისებული აქვს ის აზრი, რომ იგი მთლად შე-

ერთებული და შეკავშირებულია რუსებთან როგორც სარწმუნოებით, ისე ყოველი აზრით, შეხედულებით და სურვილით!

თუ ასეა, მაშ რანაირად შეიძლება, რომ ქართველ სამხედრო მღვდელს რაღაც თავისებური, რუსისგან განსხვავებული, ზნეობრივი სახე ჰქონდეს? პირიქით,—ჩვენის აზრით, ყოველს ქრისტიანს, რომელიც კი განათლებულია ქრისტეს სახარების სწავლით და ცხოვრებაშია მის მცნებათა აღსრულებას ადგას,—ზნეობრივი სახე ერთი და იგივე უნდა ჰქონდეს,—ვინც უნდა იყოს იგი, რუსი თუ ქართველი, არაბი თუ იაპონელი, ჩინელი თუ ამისინელი ანუ წარმომადგენელი სხვა რომელიავე ერისა...

ამნაირად,—თუმცა ძლიერ პატრიარქმა გვაქვს დიდათ განათლებულის მოძღვართ უფროსის ა. ა. ჟელოზოვსკის ყოველის აზრისა, მაგრამ ქართველ სამხედრო მღვდლებში ჩვენ ვერ ვხედავთ ისეთ რაღაც თავისებურებას, რომელიც რუსის ჯარისკაცისათვის მენებელს პირობას შეადგენდეს მის ზნეობრივ-სარწმუნოებრივ განათლების საქმეში.

არ გვჯერა აგრეთვე, რომ შეღწევიანთ უკიდნარობა რუსული ენის და სლავიანურის ფრაზებისა «ფრიად ხელს უშლადეს» ქართველ სამხედრო მღვდლებს თავიანთი მოვალეობის წარმატებით აღსრულებაში. ვინ არ იცის, რომ ზნეობითი აღზრდა ყოველი კაცის და მამასადამე რუსის ჯარის კაცისა უნდა ხდებოდეს და სრულდებოდეს არა სიტყვების სხაპა-სხუბით, წმიდა მკაჟო გამოთქმით და დეკლამაციით, არაჲდ მხურვალე სარწმუნოებით წარმოთქმული აზრების, გრძობის და წმიდა ქრისტიანული ცხოვრების ცხოველი მაკალითების საშუალებით; მამასადამე ქართველ სამხედრო მღვდლებს ცოტა რომ კიდევ ეშლებოდეს აქა-იქა წმინდა რუსულ კილოზედ და რუსული ხმათ გამოთქმა რუსული სიტყვების,—ნეტა ეს რას დაუშლას მას, რომ რუსის ჯარის კაცს აუხსნას და შთააგონოს ქრისტეს სარწმუნოება და ზნეობა, თუ რომ თვითონ ეს ქართველი მღვდელი გამსჭვალულია მართლ-მადიდებელი სარწმუნოებით და წმინდა ზნეობით და ამისთანავე უბიწო ცხოვრების კაცია!—

ქ უ რ ნ ა ლ ი

კულაშის საბლადოჩინო ფაქის სამღვდელოების სსდამისა, დაესწინენ: ბლად. მღვდელი ერ. კანდე-
ლაკი, და სამღვდელო და საეკკლესიო მოსამსახურენი
საბლადოჩინოისა

მ ი ს მ ი ნ ე ს :

წინადადება მ. ბლადოჩინის ერმ. კანდელაკისა
შემდეგი შინაარსისა: ქუთაისის სასულიერო სასწავ-
ლებლის სამმართველომ თავისი მოწერილობით 1
იელისდამ 1891 წ. № 714 მაცნობა, რომ ამ სას-
წავლებელთან გაჩნდა ძმობა წმ. დავით აღმაშენე-
ბელის სახელობაზედ, გამომიგზავნა რა ამასთანავე
რამოდენიმე ცალი ძმობის წესდებულებრსა, დამთხო-
ვა ჩე მომეწოდებინა მწვერებად ჩემდამო რწმუნებუ-
ლის საბლადოჩინოის ეკკლესიებუ მოსამსახურენი და
აგრეთვე საერო წოდების პირნიც, როგორც სჩანს
წაკითხულის ჩემგან წესდებულებისაგან, უმთავრესი აზ-
რი ამ საქველ მოკმედლო დადგენილობისა არის მია-
ცეს შემწეობა აღნიშნული სასწავლებლის ღარიბ
მოწაფეთა, რომელთაც ხედებათ დიდი დაბრკოლე-
ბანი სკოლურ ცხოვრებაში—მოწაფეთა, რომელთაც
არა აქვსთ არაერთარი საშუალება დასაკმაყოფილებ-
ლად თვით მოსწავლეთა უპირველესს მოთხოვნილე-
ბათა. ქუთაისის სასულიერო სასწავლებლის სამმარ-
თველოს ამ კეთილს განზრახვას ევგებები, ჩემის
მხრით, ქრისტიანული სინარულით და ესთელი საქი-
როდ მივაქციო თქვენი ყურადღებაც, ჩემო თანამო-
სამსახურენო, შემდეგს: დიდი ხანია, ნაგრძნობია
საქიროება ძმობის დაარსებისა ქუთაისის სასულიერო,
მრავალ ყმაწვილებიან სასწავლებელთან, რომელში-
დაც სწავლობენ ისეთი ობლები და ისეთი ღარიბი
მშობლების შეილნი, რომელთაც არ მოეძებნათ
ლუკმა პურიც და ამიტომ იძულებულნი არიან მია-
ტოვონ სასწავლებელი და დარჩენ გაუნათლებლნი
და ამგვარად გახდნენ მსხვერპლნი სიღარიბისა და
სიგლანაკისა. ჩვენ, სულიერნი მწყემსნი, რომელნიც,

უმთავრესად, ვალდებულნი ვართ ვიზრუნოთ ჩვენ
თანამომცთა შვილებზე, ამ შემთხვევაში მაგალითი
უნდა მივსცეთ სხვათა და ამიტომაც პირველად ჩვენ
უნდა გავუწოდოთ ხელი სასწავლებლის ღარიბ მო-
წაფეთ და შევიტანოთ შეწირულება ძმობის კასსაში,
რომ ამ სახით ძმობა აღორძინდეს და აჰყვადეს.
ამისათვის საჭირო არ არის დიდი შეწირულებანი,
რომელნიც აღმატებნიან ჩვენს შეძლებას, არამედ
საჭიროა შევიგნოთ ამ სწორეთ ქრისტიანული დად-
გენილობის სარგებლობა, რომელსაც სახეში აქვს
მისცეს საქმელი, ტანთ-საქმელი და უსაჭიროესი
ნივთები ახალს თაობას, იმ იმედით, რომ იგინი
იქნებიან სასარგებლო წვერნი სახელმწიფოისა და
ეკკლესიისა. მამანო და ძმანო! ჩაწვერეთ წვერებად
ამა ძმობისა, რომელიც იქნება ბრძნული ხელმძღვა-
ნელობის და დამფარველობის ქვეშე ჩვენი ძვიოფასი
ნწყემსთ-მთავრის, ყოველად სამღვდელო იმერეთის
ეპისკოპოსის გაბრიელიისა და ამით უზრუნველჰყავიო
თქვენი შვილების მომავალი მღგომარეობაც.

დასადაგინეს:

ჩვენ, სამღვდელო და საეკკლესიო მოსამსახურეთ
კულაშის საბლადოჩინოისა, მოვისმინეთ შინაარსი
ქუთაისის სასწავლებლის სამმართველოს მოწერილო-
ბისა ამ სასწავლებელთან დაარსებული ძმობის შესა-
ხებ წმ. დავით აღმაშენებლის სახელობაზე, შინა-
არსი ძმობის წესდებისა და წინადადება ჩვენის ბლა-
დოჩინის კანდელაკისა ამ დაწესებულების დაუფასე-
ბელი სარგებლობის და ამ ძმობის წვერებად ჩაწე-
რის შესახებ, განვაცხადეთ, რომ ჩვენ ყველანი ღა-
რიბნი ვართ: თვითთვეული ჩვენგანი იხდის ქუთაისის
სასულიერო სასწავლებლის შესანახავად ნახევარს იმა
ჯამაგირისას, რაც გვეძლევა ხაზინისაგან; სამრევლო-
საგან შემოსავალი სულ თან და თან კლებულობს,
განსაკუთრებით ამ უკანასკნელს წლებში; მაგრამ
მიუხედავათ ამისა, გამსჭვალულნი ქრისტიანულის
მზრუნველობით ღარიბ მშობელთა შეილების შესა-
ხებ, რომელთაც სწყურიათ განათლება, მაგრამ არა
აქვსთ შეძლება ამისათვის, ესცანით მათთვის ფრიად

სასარგებლოდ აღნიშნული ძმობის დარსება და თანაგრძობით მიეცემა ჩვენი ბლადოჩინის წინადადებას, განეცხადეთ სურვილი ჩაეწერათ ამ ძმობის წევრებად და ყოველ წლობით შევიტანოთ ქვემოთ აღნიშნული ხვედრი ფული. შესდგეს ამ საგნის შესახებ ჟურნალი, რომელიც იქმნეს ჩვენ ყველასაგან ხელმოწერილი; პირი ამა ჟურნალისა გაეგზავნოს გაზეთის «მწყემსია»-ს რედაქციას დასაბეჭდათ, ხოლო თვით ჟურნალი ექმნეს ბლადოჩინს სახელმძღვანელოდ და აღსასრულებლად. ფულები ყოველ წლობით შეკრიბოს ჩვენგან ბლადოჩინმა თავისი კაცის ხელით და ატომენით გაუგზავნოს ძმობას კომიტეტს.

1. თავმჯდომარე კრებისა, ბლადოჩინი
ერმალოზ კანდელაკი . . . . . 10 მ.

თანაშემწენი მისი:

2. მღვდელი მაქსამე კანდელაკი . . . . . 3 »
3. მღვდელი ზოსიმე შანიძე . . . . . 3 »

მღვდელნი:

- 4. ტატიანე მიქაძე . . . . . 5 »
- 5. პორფირე კანდელაკი . . . . . 3 »
- 6. იოსებ კანდელაკი . . . . . 3 »
- 7. ნიკოლოზ კებულაძე . . . . . 3 »
- 8. იაკინთე კანდელაკი . . . . . 3 »
- 9. სიმონ მიქაძე . . . . . 3 »
- 10. ლუკა კანდელაკი . . . . . 3 »
- 11. მაქსიმე კალაძე . . . . . 3 »
- 12. ონისიმე სანიკიძე . . . . . 3 »
- 13. სამსონ შენგელია . . . . . 3 »
- 14. თადეოს ჟიბლაძე . . . . . 3 »
- 15. მათე კალაძე . . . . . 3 »
- 16. პეტრე ქუთათელაძე . . . . . 2 »
- 17. მიხეილ კანდელაკი . . . . . 1 »
- 18. სპირიდონ ნიკურაძე . . . . . 1 »
- 19. გიორგი შენგელია . . . . . 1 »
- 20. პავლე შენგელია . . . . . 1 »
- 21. მიტროფან მიქაძე . . . . . 2 »

მთავარ-ღიაკონნი:

- 1. ბესარიონ გელიეშვილი . . . . . 2 მ.
- 2. ევთიმე ლეჟევა . . . . . 1 »
- 3. ევთიმე მიქელაძე . . . . . 1 »
- 4. ერასტი ჟიბლაძე . . . . . 1 »
- 5. ანდრია ქვჭურაძე . . . . . 50 კ.

მედავითნენი:

- 1. ვასილი რატიანი . . . . . 2 »
- 2. სამსონ კანდელაკი . . . . . 2 »
- 3. სილოვან კანდელაკი . . . . . 2 »
- 4. ზაქარია აბულაძე . . . . . 2 »
- 5. პეტრე ჯიბლაძე . . . . . 1 »
- 6. ანდრია ჯიბლაძე . . . . . 1 »
- 7. რომანოზ გელიეშვილი . . . . . 1 »
- 8. ბართლომე კალაძე . . . . . 1 »
- 9. ლაზარე მიქაძე . . . . . 1 »
- 10. მიხეილ შენგელია . . . . . 50 კ.
- 11. ივანე არველაძე . . . . . 1 »
- 12. ქრისტეფორე აბულაძე . . . . . 1 »
- 13. როსაფა კალაძე . . . . . 1 »
- 14. მეფოდი შუბლაძე . . . . . 1 »
- 15. ეპიფანე ბოკერია . . . . . 1 »
- 16. პეტრე კახიანი . . . . . 1 »
- 17. ანდრია კანდელაკი . . . . . 1 »
- 18. გერმანე კანდელაკი . . . . . 2 »
- 19. დამენტი ზანტარაძე . . . . . 1 »
- 20. ივანე კობრეიძე . . . . . 1 »
- 21. პორფირე ჯიბლაძე . . . . . 1 »
- 22. ფილიმონ ცინცაძე . . . . . 1 »
- 23. სიმონ გელიეშვილი . . . . . 1 »

ზედამხედველი კულაშის ნორმალური სასწავლებლისა, კონსტანტინე მკურნალი ჩაეწერა ძმობის ნამდვილ წევრად, — 3 მანეთი.

ბლადოჩინი კულაშის საბლადოჩინო მაზრისა, მღვ. ერმალოზ კანდელაკი.

ახალი ამბები და შენიშვნები.

უწმინდესის სინოდის ობერ-პროკურორმა და სახელმწიფო ქონებათა მინისტრმა მოილაპარაკეს და გარდასწყვიტეს, ყოველ წლივ გადასდონ საჭირო ფული და საეკლესიო-სამრევლო სკოლებში შემოაღებინონ სწავლება სასოფლო მეურნეობისა.

* *

17 ამ თვისას თბილისის სასულიერო სასწავლებელში წლიური კრება დაწყდა სამღვდელ-უბებისა. უმთავრესი საგანი, რომელიც ამ კრებას უნდა განეხილა, შემდეგი იყო, როგორც ჩვენს მკითხველებსაც მოეხსენებათ, თბილისის სასულიერო სასწავლებლის შენობა გააფართოვოს, ძველს შენობას ახალიც მიაშენოს. ამ ახალს შენობას, გარდა იმ თავითვე გარდაწყვეტილის 19,507 მანათისა, კიდევ მეტი მოსდომებოდა—2571 მან. კრებამ ამ ვალის გარდასახდელად ჯერ ერთი ის ფული გადასდო, რომელიც მოსწავლეებს სწავლის ფულად შეეძლო, და მეორეც ზოგს მიდიარს ეკლესიასაც შეაწირეს ხარჯი. ამას გარდა, ხსენებულს კრებას სასწავლებლის გამგეობამ ცოტაოდენი ხარჯი სთხოვა ყმაწვილების შენახვის გასაუმჯობესებლად. კრებამ უარი არ განაცხადა ამზე და ახლის ხარჯის სავარაუდოდ მოითხოვა ნიმუშები ყმაწვილების ეხლანდელის ტანთ-საცმელისა. შემოიტანეს კრებაზე ნახშირი ხალათები, გასინჯეს და მეტად უსუფთაა აღმოჩნდა: ამის გამო სამღვდელთა უსიამოვნოდ შეიკნენ და გაცხარებული ლაპარაკი აუტყდათ. კრებამ სთხოვა სასწავლებლის ზედამხედველს, მეტი ყურადღება მიაქცივთ ბავშვების სისუფთავესა, აბანო შიგ სასწავლებელშივე გახართყა და, რაც ამ საგნისთვის ხარჯი იქნება საჭირო, იმისი ნუახა მკრძანის კრებაზე წარმოაკვიდრეთა. მესამე საგანი შემდეგი იყო: აღმზრდელნი სკოლისა თხოულობდნენ, თითო ოთახი და სადილი მოგვეცითო. (ეხლა ორს აღმზრდელს ერთი ოთახი აქვს). კრებამ ჯერ გარდასწყვიტა, შეესრულებიათ თხოვნა აღმზრდელებისა, მაგრამ შემდეგ, სასწავლებლის ზედამხედველის რჩევით, იმ ყოფაშივე დასტოვა ეს საქმე, როგორც აქამდე იყო. («ივერია»)

* * *

ქართული წიგნების გამოცემელმა ამხანაგობამ საკუთარი სტამბა შეიძინა 8,050 მანათად. დღეისათვის სასიამოვნო ამბავია ეს ამბავი. იმედია, ამას შემდეგ ამ საზოგადოების საქმე უკეთ წავა და გამარჯვალუკვდება კიდევ მისი მოღვაწეობა. («ივერია»).

* *

გურია-სამეგრელოსი ეპარქიის მღვდლის ვასილ ახალაისაგან ჩვენ მივიღეთ შემდეგი წერილი:

„მაშა რედაქტორა! ჩვენი მარტვილის საბლაღოზინო ეკლესიებს რევიზიის დროს ამ წელში ადგილობრივ ბლაღოზინა დადი უეუადღება მიქცია ეკლესიების გაუმჯობესების საქმეს—იგი ყოველგან ჰქრება ხალხს და აკრება მათ მათი ეკლესიების გამშვენების საჭიროებას; ესრეთა შეგონებამ კიდევ დადი გაუღენა იქონა ხალხზე, ასე რომ მას აქეთ თითქმის უკვლავ ეკლესიებში შემოდის შეწირულება, მაგალითებ, ამ მკვლე ხანში რწმუნებულს ჩემდამო ნაკვარუს მაცხოვრის ეკლესიას შემოსწიჭეს: გაბრეულ და თადა მიქელის ძეთ ჯღარკავებმა—ამენეს თავის ხარჯით მშენიერი ხის სამკველთა, დარბუჯი 120 მანეთისა; მაქსიმე სიკოს ძე გავაგამ—2 დადი ფრანკის მანდალი, დარ. 30 მ., მაცხოვრის და ღვთის-მშობლის ხატები 2 კვარცხლისა რქრში დაფერილი, დარ. 40 მან., განდელი, დარ. 3 მ. თავის ზეთით სამუდამად; ზავლე ხახუს ძე ჯღარკავამ—გარდამხსნა, დარ. 12 მ., თეკორე კახას ძე სალაგავამ—ორი დროშა, დარ. 30 მ.; ლეკან კოსტას ძე ჯღარკავამ—1 სარცხური ფრანკისა, დარ. 5 მ., ნიკო იკას ძე ჯღარკავამ—ერთი ფარდაგი, დარ. 12 მ. და მაქსიმე ბუკოს ძე ჯღარკავამ—მაცხოვრის ხატი, დარ. 3 მ., სრულიად შემოსწიჭეს ყველამ ნეთები, დარბუჯი 255 მანეთისა.— ესრეთა შეწირულება მრეკლთაგან სწორედ დარსია უუარადღებისა და გთხოვთ, ნება გვიბოძათ, მადლობა გამოუცხადოთ თქვენის პატრიარქის გასუთის სამუდებით შემოსწიჭებულ შირთა და მასთან აცნობათ მათ, რომ ესრეთის მათის შეწირულებისათვის ისინი ადგილობრივის მღვდლის მიერ იქნება წირვის დროს ნადავ მოხსენებულნი.“

ი ს უ ი ლ ე ბ ი ა ნ

დეკანოზი დავით ღამბაშიძისაგან შედგენილი და გამოცემული წიგნები:

თბილისში, ცენტრალურ და ბ. ხიდიკელის წიგნების მალაზიებში, ქუთაისში — «მწყემსი»-ს რედაქციის სტამბაში და ძმ. შილაძეების და წერეთლის წიგნების მალაზიებში და ყვარიალაში — თვით გამომცემელთან.

- 1) ღარიგება საღვთო სჯულის სწავლებაზე, რომელიც უწყობდა სინოდისაგან მოწონებულია როგორც სასწავლო სადმართო სჯულისა საეკლესიოსამრევლო და სხვა პირველ დასაწყის სკოლებში — ფასი . . . 30 კ.
- 2) იგივე დაწებება სადმართო სჯულის სწავლებაზე რუსულს და ქართულს ენაზე . . . 50 კ.
- 3) საქართველოს სამკალსიო ისტორია ფასი უფრო . . . 45 კ.
- 4) ქართული ლოცვანი, თვითა მეტყველებით, ქორონიკონით და მართლმადიდებელი ეკლ. უმთავრესი დღესასწაულების მოთხრობით. — ფასი . . . 30 —
- 5) ახალი კარაბაღინი, რომელიც განხილული და ნება-დართულია კავკასიის საეპიშოპოსოსისაგან. — ფასი . . . 1 მან.
- 6) მღვდელთათვის საიდუმლოების შესწავლების დროს საჭირო სახელმძღვანელო წიგნი — ფასი უფრო . . . 30 კ.
- 7) ახალი სასულიერო კონსისტორიათა ფუნდამენტალური — ფასი უფრო . . . 40 კ.
- 8) მსხეთის ტაძარი და წმიდა ნინო, ქართველთა განმანათლებელი, — ფასი . . . 25 —
- 9) გელათის მონასტარი და ცხოვრების აღწერილობა მუხის დავით აღმაშენებლისა. — ფასი . . . 25 —
- 10) წმ. მოწამენი დავით და კონსტანტინე და მოწამეთის მონასტარი. — ფასი . . . 5 —
- 11) წმიდანი გლეგელ-მთავარი: მასილი დიდი, გრიგორი ღმრთის-მამუხალი და იოანე მძკარპირი, სურათებით — ფასი . . . 5 —
- 12) მიქაძე უფლისა, სურათით. — ფასი . . . 2 —
- 13) დიდ-მარხვის წინ, სურათით. — ფასი . . . 2 —
- 14) ხარება ყოვლად წმიდა ღმრთის-მშობლისა სურათით — ფასი . . . 2 —
- 15) ბზობა სურათით — ფასი . . . 2 —
- 16) აღდგომა სურათით — ფასი . . . 2 —
- 17) კონსტანტინე პილატოს მკვლელის წმიდანი თავის მამობარ ქალთან . . . 5 —
- 18) მუხ სოლომონ ბრძენი სურათით — ფ. . . 5 —

- 19) ცხოვრების აღწერა წმ. მოც. სწორის დიდის მთავრის ვლადიმირისა . . . 2 —
- 20) წმიდა ნინო ქართველთა-განმანათლებელი . . . 2 —
- 21) შიო-მღვამის მონასტერი და ცხოვრების აღწერა დინსისა მამისა ჩვენისა შიოსი სურათით — ფასი . . . 5 —
- 22) მიძინება ყოვლად წმიდა ღმრთის-მშობლისა, სურათით — ფასი . . . 2 — კ.
- 23) ამაღლება პეტროსისა და ცხოველ-მყოფელისა ჯვრისა უფლისა სურათით . . . 2 —
- 24) ღმრთის-მშობლის დაბადება — სურათით . . . 2 —
- 25) ტაძრად მიჰყვანება ღმრთის-მშობლისა . . . 2 —
- 26) მსთერი სურათით. — ფასი . . . 5 —
- 27) წმ. მოწამე რაშაძე — სურათით ფასი . . . 5 —
- 28) ისო ძინა ზირამისა სურათით . . . 5 —
- 29) დაწამეთი გაკვეთილანი საღვთო სჯულის სწავლებაზე ფასი . . . 15 —
- 30) ცოცხალთა და გარდაცვალებულთა მოსახსენებელი კონდაქი (კარგის ყლით) . . . 30 —
- 31) 1892 წ. სასულიერო და საერო სურათიანი კალენდარი . . . 20 —

გინც ზემო აღნიშნულ წიგნებს გამოაწერს ანაწილებს ერთი თუმნისა, მას მანეთზე დაეთმობა 15 კ. გინც 2 კ. წიგნებს დაიბრებს ანაწილებს ასი რაღისა, ის ფასტით გასაგზავნს ან ისდის.

შმაღლესად დამტკიცებული „რუსეთის საზოგადოება“ თანხის და შემოსავლის დახლევისა, დაარსებული 1835 წელს.

საზოგადოება ყუზლავს

- 1., თანხას შეიღებისათვის, ანუ სხვა მემკვიდრეებისათვის, ენიციობა დამზღვევი გარდაიცვალა.
- 2., თანხას, რომელიც შეუძლიან თვითონ დამზღვეველმა მიიღოს, როცა მოხუცდება.
- 3., თანხას, რომელიც მიეცემა დამზღვეველს აღნიშნულ ხნის შემდეგ, როცა თვითონ დასჭირდება შეიღების დასაბინავებლად, ანუ ქალებისათვის სამზითვოდ.
- 4., პენსიას სიკვდილამდის, სამკვიდროს და სხვა... შემთავრესი აგენტი და ინსპექტორი კავკასიაში ნ. ბრუნენბერგი. შოსტის და დეკემის აღრესი: Гривенбергу Тифлисе.

საკოლმითიო და სალიტერატურო გაზეთი

„ივერია“

1892 წ. 1-ს იანვრიდან გამოვა ყოველ-დღე გარდა იმ დღეებისა, რომელნიც ზედ-მოსდევნ კვირა-უქმეებს.

ფ ა ს ი:

12 თვით . . . 10 მ.—გ.	6 თვით . . . 6 მ.—გ.
11 ,, . . . 9 ,, 50 »	5 ,, . . . 5 ,, 25 »
10 ,, . . . 8 ,, 75 »	4 ,, . . . 4 ,, 75 »
9 ,, . . . 8 ,, — »	3 ,, . . . 3 ,, 50 »
8 ,, . . . 7 ,, 25 »	2 ,, . . . 2 ,, 75 »
7 ,, . . . 6 ,, 50 »	1 ,, . . . 1 ,, 50 »

საზღვარ-გარედ დაბარებული ელირება—17 მან. მთელის წლით. სოფლის მასწავლებელთ «ივერია» მთელის წლით დაეთმობათ 8 მან.

ტფილისის გარე მცხოვრებთა უნდა დაიხარონ გაზეთი შემდეგის ადრესით:

Тифлис. В Редакцию газеты „ИВЕРИЯ“

თუ ტფილისში დაკვეთილი გაზეთი ტფილისის გარეშე აღრესნედ შესცვალა ვინმემ, უნდა წარმოადგინოს რედაქციაში ერთი მანათი; სხვა ყოველის აღრისის შეცვლაზე—40 კაპ.

თუ თთვის განმავლობაში დაიკვეთა ვინმე გაზეთი არა მთელის წლით, იმას მხოლოდ შემდეგის თვის პირველ დღიდან გაეგზავნება. ბანკსადებანი მიიღებიან გაზეთის რედაქციაში.

ფასი განცხადების დაბეჭდვისათვის:

ა) მეოთხე გვერდზე თითოჯერ სტრიქონი 8 კაპ., პირველზე—16 კაპ. ბ) სრული უკანასკნელი გვერდი 30 მანათი, ხოლო 1-ლი გვერდი—60 მან. რიცხვი სტრიქონებისა გამოიანგარიშება იმის კვალობაზედ, რამდენს ადგილსაც დაიჭერს 25 ასო გაზეთის ტექსტისა.

ხელ-ნაწერი და საგაზეთოდ დანიშნული წერილები, (კორექსონდენციები) რედაქციის სახელობაზედ უნდა გამოიგზავნოს. მიღებული ხელთ-ნაწერები, ანუ საგაზეთო წერილები თუ საჭიროება მოითხოვს, ან შემოკლებულ ან შესწორებულ იქნება. არ დასაბეჭდეს ხელ-ნაწერებს, თუ ერთის თვის განმავლობაში პატრონებმა არ მოიითხოვეს, მერე რედაქციას ვეღარ მოსთხოვენ.

აჩა გვანს მიწერ-მწერას აჩ დასაბეჭდვათ ხელ-ნაწერების და წერილების შესახებ რედაქცია აჩ გასრულებს.

პირ-და პირ მოლაპარაკებისათვის რედაქცია თავისუფალ იქმნება ყოველ-დღე, კვირა-უქმეების გარდა, 1-ლ საათიდან მ საათამდე და საღამომით 7-და 8-მდე.

რედაქცია იმყოფება: კუკიაში, ნიკოლოზის ქუჩაზე, თ. გრუზინსკისეულს სახლებში, № 21.

(3—1)

სამეურნეო გაზეთი

„მეურნე“

1892 წელს გამოვა იმავე პროგრამით, როგორც წინა წლებში.

ფასი გაზეთისა:

თბილისში	თბილისის გარეშე
1 წლისა . . . 4 მან.—	1 წლისა . . . 5 მან.—
1/2 — . . . 2 — 50	1/2 — . . . 3 —

ცალკე №—15 კ.

ბანკსადებანი მიიღება გაზეთში დასაბეჭდათ ყველა ენაზედ, სტრიქონი 10 კაპ. უკანასკნელს გვერდზედ, და 20 კ. პირველ გვერდზედ. გაზეთის დაგვეთა შეიძლება: ძაგასიის სამეურნეო საზოგადოების კანცელარიაში, დათვით რედაქციაში, რეუტის ქუჩაზედ, სახლი № 10. 3—2

გამოვიდა და ისუიდება

«ქართული აზროვნების»

წიგნის მადანაში:

პირველი სამი ტომი

ა. ე ა ზ ბ გ გ ი ს ა

(ა. მოჩუბარძისა).

თხზულებისა ავტორის სურათით და ილუსტრაციით.

ფასი ცალკე თითო ტომისა — — 1 მ. 20 კ. მშენიერის ყლით საუყ. ქალ. თითო ტომი 2 მ. 50 კ. ხოლო სამივე ტომი ერთად — — 7 მ. »

ამ ტომებში მოთავსებულია შემდეგი მოთხრობები: ელიგუჯა, ციგო, ელისო, მამის მკვლეელი, განგიცხუდი, მოძღვარი და ციცი, და სულ სამივე ტომი შეიცავს ერთად 1400 გვერდს.

წიგნები ისუიდება აგრეთვე «ქართველთა აზროვნების» აგენტებთან: სახუმიში—ფილიპე ერქომაიშვილ, ბათუმში—ბესარიონ კლანდაძე, ფოთში—კონსტანტინე ნოდია (წიგნის მალაზია), რუსთაველაში—კონსტ. თაყაიშვილი და მამინაშვილი (წიგნის მალაზია), ქუთაისში—მ. წერეთლები (წიგნის მალაზია), დ. წესტაფანში—იოს. კაკაბაძე, ძაგასიისა—ილია ჭიჭინაძე, ბუჯაბუჯაში—ა. მ. მათაძე, სა-შურში—იოს. ფანცულაია, ასაღვსეში—ნიკ. ასათიანი, გორში—არს. კალანდაძე (წიგნის მალაზია), განჯაში—ი.კ. ნოდია, თელავში—მ. ციციკაშვილი, სამტრედაში—გოდერძიშვილი და სუფსაში—ნიკ. იოსელიანი.

მიიღება ხელის-მოწერა 1892 წლისათვის ორ კვირულ ვამოცემათა ძარბულს

„მწყემსე“

რუსულ «П А С Т Ы Р Ь»-ზედ

მიზანი და დანიშნულება გაზეთისა: 1) შეატყობინოს სამღვდლო და საერო წოდებას ყველა განკარგულება და მოქმედება უმაღლესთა სასულიერო და საზოციელო მართებლობათა, კონსისტორიათა და მღვდელ-მთავართა; 2) გაავრცელოს ქართველ სასულიერო წოდებაში და ხალხში სალიტერატურო სწავლა და ცოდნა საეკლესიო და საზოგადოებრივი ცხოვრების კითხვათა შესახებ; 3) გაავრცელოს საქართველოს სამღვდლო და საერო წოდებაში სწავლა და მეცნიერება ქრისტიანობრივი კეთილ ზნეობისა და სარწმუნოებისა და 4) აუხსნას და განუმარტოს სამღვდლო და საეკლესიო მოსამსახურე პირთა ზოგიერთი საეჭვო კითხვები, რომელთა ცოდნა მიუცილებელ საჭიროებას შეადგენს მათთვის მტკიცედ მათი მოვალეობის აღსრულებისათვის.

მიზანი და დანიშნულება რუსული გამოცემისა, ზემოხსენებულის პროგრამის აღსრულების გარდა, არის—1) შეატყობინოს რუსეთის სასულიერო და საერო წოდებას შინაარსი შესანიშნავ და საინტერესო «მწყემს»-ში დაბეჭდილ სტატიებისა; 2) გააცნოს რუსეთის სასულიერო და საერო წოდებას საქართველო, ეს დაშორებული კუთხე რუსეთის იმპერიისა და საქართველოს სასულიერო და საერო წოდება ქართული გამოცემის საშუალებით გააცნოს რუსეთის სასულიერო მწერლობას და ხალხის ცხოვრებას.

ფასი გაზეთისა:

12 თვით «მწყემსი» 5 მ. 6 თვით «მწყემსი» 3 მ. — „ორივე გამოცემა“ — „ორივე გამოცემა 4“ — „რუსული „ 3 მ. — „რუსული „ 2 მ.

რედაქციას აქვს კანტორები: ქუთაისში ხანანაშვილების სახლებში და ყვარდალაში რედაქტორის საკუთარს სახლებში.

მაზეთზე ხელის-მოწერა შეიძლება როგორც ყვარდალაში, აგრეთვე ქუთაისშია.

მარეშე მცხოვრებთა გაზეთის დაბარება შეუძლიათ ამ აღრესით: ВЪ Квирилы, въ редакцію газетъ „МЦЕМСИ“ и «ПАСТЫРЬ».

მიადება ხელის-მოწერა 1892 წლისათვის ორ თვიურ საყმაწვილო სურათებთან ჟურნალ

„ჯეჯილი“

წელიწადში გამოვა სულ 6 წიგნი, და თითო წიგნი იქნება ოთხიღამ-ხუთამდე ნაბეჭდი თაბახი, ანუ 64—80-დგ გვერდი ღირის ფორმატისა.

«ჯეჯილი» დაბეჭდება: მოთხრობანი, ლექსები, ზღაპრები, მოგზაურობის და შესანიშნავ-კაცო-ცხოვრების აღწერა, პოემები, მოკლე ამბები, სამეცნიერო წერილები, საბავშვო სათამაშონი და საეარჯიშონი, სამთემატიკო ამოცანები, იგავები, ანდაზები, გამოცანები, ნარევი, რებუსები და სიმღერები ნოტებით.

ჟურნალში მონაწილეობის მიღება აღვითქვეს ყველა ზენმა საუკეთესო მწერლებმა.

ჟურნალი «ჯეჯილი» თბილისში დატარებით ეღირება—3 მანეთი, თბილის გარეშე გაგზავნით 4 მან.

ცალკე ნომრის ფასი იქნება 60 კაპ. ხელის მოწერა შეიძლება მხოლოდ წლით და ნახევარი წლით.

ხელის მოწერა მიიღება:

1) თბილისში—«წერა-კითხვის საზოგადოების» კანცელარიაში (Дворцовая ул., д. Зем. Банка, № 125) და თვით «ჯეჯილის» რედაქციაში Красногорская ул. д. Назарова № 7).

2) ქუთაისში—მკ. ნიკოლაძისას.

3) გ. ო. შ. ი.—მკ. შურცელაძისას.

4) ბათუმში—მ. ნიკოლაძის გაზეთის სააგენტოში.

5) საჩხვეკში—ყარ აშან ჩხეიძესთან.

შოსტას აღრესი: Въ Тифлисе, въ редакцію грузинскаго дѣтскаго журнала «ДЖЕДЖИЛИ» რედაქტორი-გამომცემელი ან. თუმაშიაშვილი—წერეთლისა.

შინაჯანსი: იქვეთის სამღვდლოების დეპუტატთა კრება ქ. ქუთაისში.—საქართველოს წეს-წყობილებათა ისტორიადამ.—მაღალ უოკლად უსამღვდლოესი იანნიკე, მიტროპოლიტი გაეკისა და გალიციისა.—ერთი შესანიშნავი პირის აზრი ქართველ მღვდლებზედ, რომელნიც მსახურებენ გაგასაის სამსჯდრო ჟანში.—ჟურნალურად დადგენილობა კულაშის საზღვარებანი რედაქციის სამღვდლოების სწდომისა.—ახალი ამბები და შენიშვნები და განცხადებანი.